

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

КОТЄНЄВА Юлія Миколаївна

УДК 371.13 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЙНУ КАР’ЄРУ У
СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Савченко Сергій Вікторович**, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор **Дубасенюк Олександра Антонівна**, Житомирський державний університет імені Івана Франка, професор кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент **Ляшова Надія Миколаївна**, ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін.

Захист дисертації відбудеться 20 квітня 2016 р. о 10.30 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” у ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, м. Слов'янськ, вул. Генерала Батюка, 19, ауд. 201.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 17 березня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Черв'якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена тенденціями розвитку сучасного суспільства, що актуалізують проблеми конкурентоспроможності й забезпечення успішності особистості, одним із показників якої стає успіх у професійній діяльності та кар'єрі.

Зусилля держави й громадськості щодо інтеграції до Європейського Союзу, стабілізації та розвитку всіх сфер життєдіяльності, модернізації освіти висувають принципово нові вимоги до особистості майбутнього фахівця, процесу його професійної підготовки, утверджують необхідність підготовки студентів як активних громадян демократичного суспільства, суб'єктів власної життєдіяльності та майбутньої професійної кар'єри. Така стратегія потребує орієнтації професійної підготовки на цінності майбутньої професійної діяльності, збагачення цього процесу уявленнями про майбутню професійну кар'єру.

В умовах зміни в структурі ринку праці, посилення особистої відповідальності молодой людини щодо професійної інтеграції в суспільство професійна кар'єра як важливий показник розвитку людини в соціальній системі пов'язана із знаходженням професійної самоідентичності, мобільністю, відповідальністю, прийняттям культури, ціннісних орієнтацій професійного середовища, неперервною самоосвітою, саморозвитком, самоактуалізацією.

Професійне становлення особистості здійснюється успішно, якщо в процесі фахової підготовки формується система адекватних уявлень про професійну кар'єру, які впливають на формування життєвих та професійних планів особистості, організують і спрямовують її активність, надають їй якісної своєрідності, неповторного вигляду, впливають на професійний розвиток і постають регуляторами професійного самовизначення.

Філософські та психологічні засади дослідження феномену професійної кар'єри репрезентовано в роботах таких науковців, як О. Бодальов, С. Джанер'ян, Е. Зеєр, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Могильовкін, О. Молл, О. Садон, О. Цариценцева та ін. У вітчизняній психолого-педагогічній науці, соціальній та управлінській психології професійна кар'єра розглядається у зв'язку з такими поняттями: „професійний життєвий шлях”, „професійна самореалізація”, „професійне самовизначення” (Є. Головаха, Г. Нікова, М. Пряжников, В. Сафін, С. Чистякова).

Проблеми формування особистістю уявлень про майбутнє та планування життєвої перспективи висвітлено в студіях К. Абульханової-Славської, Р. Гінзбурга, О. Кроника, Л. Сохань, В. Шинкарука. Уявлення про професійне майбутнє вивчали І. Дьоміна, В. Іванов, Є. Климов, Л. Ковальова, М. Пряжников.

Теоретичні та технологічні моделі кар'єрного просування розкрито в працях О. Бодальова, Е. Зеєра, І. Лотової, Т. Невструєвої, Ю. Стрелкова. Теоретико-методичні засади готовності до здійснення професійної кар'єри та її планування розглядали Т. Гнедіна, А. Жданович, Н. Цветкова, сутність і структуру кар'єрної компетенції як складника професійної кар'єри – Ж. Дмитрієв, Є. Могильовкін, О. Садон.

Необхідною умовою свідомого вибору професійної діяльності та побудови майбутньої професійної кар'єри є уявлення про професію як регулятори самовизначення (В. Асєєва, О. Донцов, Н. Камусова, Т. Кудрявцев, Р. Мільруд, Л. Сергєєва та ін.). Сутнісні характеристики уявлень молоді про професійну кар'єру досліджували Н. Кірт, О. Семенова, Е. Толгурова та ін.

Становлення кар'єри педагогів, управління професійною кар'єрою вчителя розглядали М. Александрова, О. Симановська, види й особливості розвитку кар'єри викладача – О. Жигло, організацію та методику планування кар'єри менеджерів – Г. Морозова.

Теоретико-методологічні засади професійної освіти репрезентовано в працях С. Батишева, О. Новикова, Н. Ничкало та ін., професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів – О. Абдулліної, Н. Волкової, В. Гриньової, О. Дубасенюк, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, О. Кучерявого, О. Савченко, В. Сластьоніна, Л. Хомич та ін.

У дисертаційних роботах останніх років представлено дослідження низки проблем, пов'язаних з підготовкою студентської молоді до планування та здійснення професійної кар'єри. Так, І. Хабаху вивчала підготовку студентів до проектування майбутньої професійної кар'єри, А. Нагорна – формування готовності до планування професійної кар'єри в студентів, І. Прокопенко – формування психологічної готовності студентів до професійної кар'єри, М. Сурякова – особливості кар'єрних очікувань майбутніх інженерів-металургів; І. Янченко – формування кар'єрної компетентності студентів у професійній освіті. Проте дослідження, присвячені формуванню уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки, практично відсутні.

Аналіз теорії та практики з цієї проблеми дозволив виявити низку *суперечностей* між: нагальною потребою сучасного суспільства в педагогах зі сформованими уявленнями про професійну кар'єру, здатних до її реалізації в мінливих умовах професійно-педагогічної діяльності, і реальною практикою їхньої підготовки в педагогічному коледжі; значущістю професійної кар'єри як провідної якості сучасного вчителя, що забезпечує становлення успішного професійного майбутнього фахівця, та недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад її формування в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі; широкими

потенційними можливостями процесу фахової підготовки педагогічного коледжу щодо формування уявлень про професійну кар'єру студентів та невизначеністю педагогічних умов, які забезпечують ефективність цього процесу.

Актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість і виявлені протиріччя зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **„Формування уявлень про професійну кар'єру у студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки”**.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з пріоритетним напрямом наукових досліджень Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” як складову частину комплексної теми „Освітні технології навчально-виховного процесу в сучасних закладах освіти” (державний реєстраційний номер 0110U000751). Тему затверджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 3 від 28.04.2009 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки студентів у педагогічному коледжі.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження. Процес формування уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу набуде ефективності, якщо цілеспрямовано реалізувати в процесі фахової підготовки педагогічні умови, що передбачають: контекстне включення в зміст фахових дисциплін інформаційно-проблемних і квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на поглиблення вмотивованості та особистісної спрямованості студентів до професійного розвитку, самовдосконалення та кар'єрно-професійного зростання; використання кар'єростворювальних технологій, форм і методів навчання, необхідних для усвідомлення та прийняття студентами образу професії вчителя, позитивного образу „Я-професіонал”, образу професійного майбутнього; залучення студентів у діяльність із самопроекування професійної кар'єри на основі співвіднесення внутрішніх умов (бажань, прагнень, ціннісних орієнтацій, цілей і планів, здібностей і можливостей) і зовнішніх чинників (вимог професії й ринку праці).

Відповідно до предмета, мети й гіпотези сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. На підставі аналізу наукової літератури визначити ступінь

дослідженості процесу формування уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу як міждисциплінарної наукової проблеми.

2. Розкрити сутність та структуру уявлень студентів педагогічного коледжу про професійну кар'єру.
3. Дослідити стан сформованості уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу на основі розроблених критеріїв і показників.
4. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування уявлень про професійну кар'єру студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки.
5. Експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування уявлень про професійну кар'єру студентів у процесі фахової підготовки майбутніх учителів у педагогічному коледжі.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення про єдність теорії та практики, взаємозумовленість і взаємозв'язок об'єктивних та суб'єктивних чинників у формуванні особистості; наукові положення системного (В. Афанасьєв, І. Блауберг, Е. Юдін), діяльнісного (Л. Виготський, В. Давидов, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн), синергетичного (О. Вознюк, І. Пригожин), особистісно зорієнтованого (І. Бех, Є. Бондаревська, О. Пехота, С. Подмазін, В. Сериков, М. Чобітько), аксіологічного (Г. Балл, І. Бех, Н. Ткачова), компетентнісного (В. Байденко, А. Вербицький, Е. Зеєр, І. Зимня, А. Хуторської), суб'єктного (К. Абульханова-Славська, О. Гогоберідзе, В. Петровський, С. Рубінштейн) підходів; акмеологічна парадигма вивчення феномену професійної кар'єри (Б. Анан'єв, О. Анісімов, О. Бодальов, А. Деркач, В. Зазикін); провідні ідеї філософії сучасної освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, Б. Гершунський, Б. Коротяєв, В. Курило, С. Савченко); теорії професійної підготовки майбутнього вчителя (Н. Волкова, В. Гриньова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Л. Кондрашова, О. Кучерявий, В. Сластьонін, С. Харченко); філософсько-соціологічні та психологічні теорії професійної кар'єри (К. Абульханова-Славська, С. Джанер'ян, Е. Зеєр, А. Маркова, Л. Мітіна, Є. Могильовкін, М. Пряжников, О. Садон), теорія й практика формування професійної кар'єри майбутніх фахівців та уявлень про неї (М. Александрова, Н. Кірт, Л. Ковальова, В. Обносів, А. Нагорна, О. Семенова); теоретико-методичні засади формування образу професії (Е. Зеєр, Є. Климов, В. Овсянникова), використання інноваційних технологій у ВНЗ, зокрема інтерактивних (І. Дичківська, А. Панфілова, О. Пометун, Л. Пироженко), методу професійних проб (А. Войтко, І. Воронкова, О. Прудило, М. Рожков, С. Фукуяма, С. Чистякова); психолого-педагогічних тренінгів (О. Ситников, О. Прутченков).

У процесі дослідження використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз та узагальнення концептуальних положень філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури для визначення теоретико-методологічних засад дослідження, його понятійно-категоріального апарату та стану теоретичної розробленості проблеми; контент-аналіз, систематизація, узагальнення для розкриття сутності й структурних компонентів досліджуваного феномену; узагальнення та систематизація концептуальних положень, проектування для обґрунтування педагогічних умов формування уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу, моделювання – для побудови моделі формування уявлень студентів про професійну кар'єру; *емпіричні* – спостереження, анкетування, тестування, аналіз продуктів діяльності для визначення рівнів сформованості уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу та особливостей її формування в процесі фахової підготовки; педагогічний експеримент з метою перевірки ефективності розроблених педагогічних умов; *методи математичної статистики* для визначення статистичної значущості отриманих результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Відокремленого підрозділу „Лисичанський педагогічний коледж ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Відокремленого підрозділу „Стахановський педагогічний коледж ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, КВНЗ „Донецький педагогічний коледж”, Харківського педагогічного коледжу Харківського гуманітарно-педагогічного університету. Усього дослідженням було охоплено 420 студентів.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що: *уперше* визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки (контекстне включення в зміст фахових дисциплін інформаційно-проблемних і квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на поглиблення вмотивованості та особистісної спрямованості студентів до професійного розвитку, самовдосконалення та кар'єрно-професійного зростання; використання кар'єростворювальних технологій, форм і методів навчання, необхідних для усвідомлення та прийняття студентами образу професії вчителя, позитивного образу „Я-професіонал”, образу професійного майбутнього; залучення студентів у діяльність із самопроекування професійної кар'єри на основі співвіднесення внутрішніх умов (бажань, прагнень, ціннісних орієнтацій, цілей і планів, здібностей і можливостей) і зовнішніх чинників (вимог професії й ринку праці); *удосконалено* форми, методи й засоби професійної підготовки студентів у виші, зорієнтовані на формування уявлень про професійну кар'єру в студентів; *дістали подальшого розвитку*

наукові уявлення про сутність і структуру професійної кар'єри, сутність і структуру уявлень про професійну кар'єру вчителя та фахову підготовку в педагогічному коледжі; критерії, показники та рівні сформованості уявлень про професійну кар'єру студентів коледжу; взаємодію учасників фахової підготовки в педагогічному коледжі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження в процес фахової підготовки майбутніх учителів у педагогічному коледжі: розроблено програму контекстного включення теоретичного матеріалу в дисципліни фахової підготовки, комплекс інформаційно-проблемних та квазіпрофесійних ситуацій для контекстного включення в зміст фахових дисциплін; технологічні карти кар'єростворювальних технологій: „Гудвіл” (Goodwill), швидкісного форсайту „Rapid Foresight” (Гойдалка часу), професійний ліфт учителя „Карта ротацій”, „Професійні проби майбутнього вчителя”; тренінг та програму самопрезентації self-branding; методичні рекомендації щодо алгоритму створення „Портфоліо професійних досягнень”, розробки кар'єрних маршрутів; програму й науково-методичне забезпечення спецкурсу „Професійна кар'єра вчителя” та спецпрактикуму „Проектування кар'єрних маршрутів майбутніх учителів”, комплекс діагностичних матеріалів.

Результати й висновки дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів у ВНЗ різного рівня акредитації, у процесі розробки навчально-методичного забезпечення викладання дисциплін у ВНЗ, спецкурсів та спецсемінарів з проблеми дослідження, а також у системі підвищення кваліфікації вчителів і самоосвітній діяльності майбутніх фахівців.

Основні результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ВП „Лисичанський педагогічний коледж ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (довідка про впровадження № 1 від 17.10.2014 р.), ВП „Стахановський педагогічний коледж ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (довідка про впровадження № 2 від 15.05.2014 р.), КВНЗ „Донецький педагогічний коледж” (довідка про впровадження № 236 від 28.04.2014 р.), Харківського педагогічного коледжу Харківського гуманітарно-педагогічного університету (довідка про впровадження № 60 від 20.10.2014 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – „Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти” (Луганськ, 2009, 2011), „Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура” (Умань, 2012), „Инновационная деятельность в образовании” (Ярославль – Москва, 2013); *Всеукраїнських* – „Актуальні проблеми

соціально-гуманітарних наук” (Дніпропетровськ, 2011), „Науково-педагогічна спадщина А. С. Макаренка і сучасність” (Старобільськ, 2013); результати дослідження доповідалися на засіданнях кафедри педагогіки ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, науково-методичної ради ВП „Лисичанський педагогічний коледж”.

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи відображено в 16 одноосібних публікаціях, з них 10 статей у наукових фахових виданнях України та 3 статті в зарубіжних періодичних виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (336 найменувань, з них 20 іноземною мовою), 7 додатків на 71 сторінці, 24 таблиць, 12 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 195 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено ступінь її розробленості, об’єкт і предмет дослідження, сформульовано мету, гіпотезу, завдання, висвітлено теоретико-методологічні засади, методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення роботи; наведено відомості про апробацію результатів дисертації.

У першому розділі – **„Теоретико-методичні засади формування уявлень про професійну кар’єру у студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки”** – схарактеризовано ступінь дослідженості проблеми, представлено понятійно-категоріальний апарат, розкрито сутність та структуру уявлень про професійну кар’єру студентів, представлено результати констатувального етапу експериментальної роботи.

Звернення до міждисциплінарного контексту дослідження засвідчило багатоаспектність поняттєвого кола дисертації, необхідність аналізу таких понять, як „кар’єра”, „професійна кар’єра”, „уявлення про професійну кар’єру”, „професійна Я-концепція”, „кар’єрні орієнтації”, „образ професійної кар’єри” та ін.

Кар’єру людини розглядають з погляду уявлень про: індивідуальний розвиток особистості, мотивацію до досягнення успіху, самоконтроль і працездатність, процес успішної самореалізації, що супроводжується соціальним визнанням і є результатом просування службовими сходами (Г. Десслер, В. Дятлова, В. Травін, О. Цариценцева). Поняття „кар’єра” визначається як: професійний шлях людини, у процесі якого вона формується (Є. Могильовкін, М. Пряжников), вектор професійного становлення особистості, що залежить від соціально-психологічних характеристик (С. Джанер’ян, О. Молл, О. Садон).

У сучасному науковому дискурсі поняття „професійна кар’єра” набуває своєї операціональності та термінологічної визначеності тільки останніми роками й розглядається з поліваріантних позицій: в особистісному аспекті, соціальному, економічному та психологічному. Як зовнішній процес професійна кар’єра пов’язана із просуванням посадовими сходами, професійним розвитком, неможлива без внутрішнього процесу саморозвитку, самоконтролю, самоактуалізації, реалізації особистісного потенціалу, рефлексії, прагнення особистості до успіху, що дозволяє розглядати її як явище, що має педагогічний аспект.

Узагальнення наукових положень щодо сутності феномену професійної кар’єри (М. Александрова, Н. Кірт, Р. Кричевський, С. Мітюніна, Є. Могильовкін, О. Садон та ін.) зумовило визначення принципової позиції щодо *взаємозв’язку професійної кар’єри та професійної особистісної самореалізації людини*: з одного боку, професійна кар’єра зумовлює активне пристосування людини в професії, з іншого, – саме професійна сфера є простором досягнення такої кар’єри, самореалізації особистості. Це дозволяє розглядати професійну кар’єру з позицій уявлень суб’єкта про власний шлях особистісного й професійного розвитку, самореалізації в професійній діяльності. Суб’єктивне ставлення до професійної кар’єри визначається особливостями соціальної ситуації розвитку особистості; характером життєвих і професійних часових орієнтацій особистості; мотивами професійного вибору й характером уявлень про ідеальну ситуацію професійного майбутнього.

Аналіз сучасних наукових підходів щодо *сутності* уявлень про професійну кар’єру (Р. Джонс, Н. Кірт, Є. Могильовкін, І. Хабаху та ін.) зумовив висновок, що це динамічні утворення, які відбивають суб’єктну особистісну модель руху людини в професії, які представлені: уявленнями про професію й особистість професіонала, про себе як майбутнього професіонала, про професійне майбутнє. Означені уявлення набувають якісних змін у процесі навчальної й професійної діяльності людини. На їх основі формується загальний образ майбутньої професійної кар’єри.

Образ професійної кар’єри студентів педагогічного коледжу включає *уявлення про*: професію вчителя, його професійні ролі та образи, соціальну значущість учительської праці, образ „професійної мрії”, погоджений з особистими цілями й сучасними вимогами суспільства; основні бар’єри досягнення „професійної мрії” та способи їх подолання, моделі та стратегії сходження до вершин професіоналізму, суб’єктивний образ „Я-професіонал”; професійно важливі якості та їх роль у формуванні особистості професіонала; професійне майбутнє, шляхи та засоби його досягнення; варіанти самопрезентації особистості на ринку праці, стратегії побудови професійної кар’єри.

З урахуванням наукових положень про формування життєвих перспектив, образ імовірного майбутнього (К. Абульханова-Славська, Є. Головаха, О. Кроник та ін.), концептуальної позиції С. Рубінштейна про те, що „зовнішні причини діють через внутрішні умови”, доведено, що „внутрішньою умовою” професійного розвитку особистості є уявлення про власну професійну кар’єру. Ступінь сформованості уявлень про професійну кар’єру слугує передумовою становлення життєвої позиції особистості, її успішності в професійній діяльності.

Аналіз сутнісних і функціональних характеристик досліджуваного феномену у взаємозв’язку з фаховою підготовкою студентів у педагогічному коледжі зумовили висновок, що в діяльнісному вимірі уявлення про професійну кар’єру включають такі структурні компоненти, як аксіологічний, гносеологічний, діяльнісний, рефлексивний. В особистісному вимірі уявлення про професійну кар’єру розглядається як сукупність професійних та особистісних якостей, які в наукових дослідженнях представлені різними варіантами складу особистісних якостей, що детермінують успішність професійної кар’єри майбутніх учителів. За результатами наукового аналізу виокремлено якості, що становлять особистісний вимір уявлень про професійну кар’єру студентів педагогічного коледжу: адаптивність, кар’єрне цілепокладання, особистісне зростання, кар’єрна самоефективність, „кар’єрна стійкість” (career resilience), кар’єрна компетентність, кар’єрна мобільність, „кар’єрна причетність”, „кар’єрна інтуїція”, кар’єрний тайм-менеджмент, кар’єрна рефлексія, готовність до ризику, готовність до саморозвитку, висока мотивація до реалізації кар’єрних цілей, упевненість в успіху, позитивне ставлення до професії та майбутньої професійної діяльності, навички самопрезентації. Отже, уявлення студентів педагогічного коледжу про професійну кар’єру – це складне системне когнітивно-ціннісне, особистісне утворення, що відбиває особистісну модель руху в професії та включає: сукупність уявлень про професію та майбутню професійну діяльність, інтегровану в деякий цілісний образ, який відображає її сутність та внутрішній зміст.

Важливим принципом процесу формування уявлень про професійну кар’єру визначено спрямованість на професійне функціонування як передумови особистісної успішності. Відзначимо також взаємозумовленість двох векторів: з одного боку, професійна кар’єра сприяє подальшому професійному розвитку особистості, з іншого, – подальший професійний розвиток зумовлює й активність людини щодо власної професійної кар’єри.

Процес формування уявлень про професійну кар’єру має враховувати особливості студентського віку: самосвідомості, професійного й морального становлення, утвердження професійних орієнтирів і позицій, зіставлення

бажаного й реального, корекції самооцінок, власного „Я”, рівня домагань особистості.

З урахуванням теоретичних засад дослідження визначено *критерії* сформованості в студентів педагогічного коледжу уявлень про професійну кар’єру – *мотиваційно-ціннісний* (мотивація досягнення успіху, саморозвитку; установки на самоактуалізацію, самореалізацію й кар’єрне зростання та ін.); *когнітивний* (знання про вчителя як особистість професійної діяльності, часові параметри професійного становлення, особистісні якості та відповідність професійним вимогам, професійне майбутнє та професійну кар’єру, алгоритм самопроекування кар’єри та ін.); *діяльнісний* (уміння та навички проєктувати свою професійну кар’єру, створювати кар’єрні маршрути, програму самопрезентації та ін.); *рефлексивно-оцінний* (адекватна оцінки власних професійних й особистісних можливостей, професійних дій з позицій вимог професії; оцінювання професійно-особистісних змін через рефлексію образу професії вчителя; прагнення до самовдосконалення (самоаналізу, самооцінки, самоосвіти самореалізації) тощо) з відповідними показниками та рівнями – *низький, середній, високий*.

Застосування комплексу діагностичних методів (анкети; самотест „Моя професійна кар’єра”, методика визначення кар’єрної самоефективності, питальники: „Потреба в досягненні” (Ю. Орлов), „Особистісний питальник готовності до змін” (Н. Ролник), „Дослідження цінностей існування” (А. Шаров), „Шкала ставлення до майбутнього” (В. Ленс, Ж. Нюттен), „Якорі кар’єри” (Е. Штейн), „Готовність до ризику” (А. Шуберт) та ін.) на констатувальному етапі дослідження дозволило зробити висновок про перевагу низького й середнього рівнів сформованості уявлень про професійну кар’єру в студентів педагогічного коледжу. З’ясовано, що більшість студентів найчастіше ототожнюють педагога тільки з учителем; не бачать різноманіття його професійних завдань; недостатньо усвідомлюють цілі педагогічної діяльності та кар’єрні цілі взагалі; мають недостатньо сформовані навички рефлексивної оцінки власної системи переконань, не завжди вміють співвідносити загальноприйняті в соціумі уявлення про професійну кар’єру вчителя з власними позиціями та вчинками. Недостатньо розвинені вміння й навички планування та прогнозування особистісного й професійного шляху, етапів своєї професійної кар’єри, побудови кар’єрних маршрутів та створення програми самопрезентації. Одержані результати довели необхідність здійснення цілеспрямованої роботи з формування уявлень про професійну кар’єру в студентів педагогічного коледжу.

У другому розділі – „Обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування уявлень про професійну кар’єру у

студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки” – теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування в студентів педагогічного коледжу уявлень про професійну кар’єру, представлено результати їх експериментальної перевірки.

Теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування уявлень про професійну кар’єру студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки спиралося на сутнісні характеристики таких методологічних підходів, як діяльнісний, особистісно зорієнтований, синергетичний, аксіологічний, компетентнісний, ресурсний та відповідні принципи (гуманізації та гуманітаризації; суб’єктності; акмеологічності; диверсифікації контексту професійної підготовки; нелінійності; випереджальності).

Перша умова – *контекстне включення в зміст фахових дисциплін інформаційно-проблемних і квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на поглиблення вмотивованості та особистісної спрямованості студентів до професійного розвитку, самовдосконалення та кар’єрно-професійного зростання* – визначалася з урахуванням технології контекстного навчання (А. Вербицький, В. Желанова), наукових положень про квазіпрофесійну діяльність у професійно-особистісному становленні майбутнього фахівця (Н. Бакшаєва, Н. Басалаєва, І. Воробйова).

З урахуванням теорії та практики інтерактивних технологій (І. Дичківська, О. Пометун, Д. Чернілевський та ін.), активно-ігрового навчання (О. Князев, І. Одинцова, А. Панфілова) та ситуаційно-ігрового моделювання (М. Фоміних), кейс-технології (М. Варданян, Ю. Сурмін), тренінгових технологій (О. Прутченков), тренінгу кар’єри (Є. Могильовкін), теорії й практики професійних проб (А. Войтко, І. Воронкова, С. Фукуяма, С. Чистякова), форсайт-технології (С. Тетерський), гудвіл-технології (А. Букреєв, К. Холстінін) визначено другу умову – *використання кар’єростворювальних технологій, форм і методів навчання, необхідних для усвідомлення та прийняття студентами образу професії вчителя, позитивного образу Я-професіонал, образу професійного майбутнього*.

Третя педагогічна умова – *залучення студентів у діяльність із самопроектування професійної кар’єри на основі співвіднесення внутрішніх умов (бажань, прагнень, ціннісних орієнтацій, цілей і планів, здібностей і можливостей) і зовнішніх чинників (вимог професії й ринку праці)* – ґрунтується на теоретичних засадах ресурсного підходу (Ю. Забродін), проектування майбутнього (Ж. Нюттен), наукових положень щодо психологічного часу особистості (Є. Головаха, О. Кроник), самоменеджменту особистості (В. Мусієнко-Репська).

Установлено, що всі три педагогічні умови достатньо тісно взаємопов’язані і суттєво, і процесуально.

Формувальний етап дослідження проведено на базі Лисичанського та Стахановського педагогічних коледжів ДЗ „Луганський національний універ-

ситет імені Тараса Шевченка”, КВНЗ „Донецький педагогічний коледж” та Харківського педагогічного коледжу Харківського гуманітарно-педагогічного університету, він передбачав такі етапи: *підготовчий, інформаційно-пізнавальний* (реалізація педагогічних умов у процесі вивчення дисциплін „Вступ до фаху”, „Університетська освіта. Пропедевтика”, „Психологія”, „Педагогіка”, ознайомлювальної практики), *розвивальний* (акцентування проблем дослідження в процесі вивчення „Основ педагогічної майстерності”, методики викладання шкільних предметів відповідно до фаху, спецкурсу „Професійна кар’єра вчителя та спецпрактикуму „Проектування кар’єрних маршрутів, майбутніх учителів”), *підсумковий*.

Реалізацію визначених педагогічних умов забезпечено розширенням професійного контексту в процесі вивчення дисциплін фахової підготовки для формування „актуального поля” прояву уявлень про професійну кар’єру студентами – майбутніми вчителями за рахунок інтеграції навчальної, навчально-дослідницької, соціально зорієнтованої діяльності, активізації суб’єктної позиції студентів у фаховій підготовці педагогічного коледжу. Важливим визнано надання інформації про професійну кар’єру, її види, напрями та шляхи реалізації, структуру ринку праці взагалі та педагогічної галузі зокрема, про сутність професійних прав та обов’язків, технології працевлаштування, взаємодії з потенційними роботодавцями в межах дисциплін соціально-гуманітарного блоку.

У процесі експериментального дослідження доведено доцільність використання інтерактивних технологій, активно-ігрового навчання та ситуативно-ігрового моделювання, кейс-технологій, кар’єрного тренінгу, портфоліо професійних досягнень, технології професійних проб, кар’єростворювальних технологій („Професійно-кар’єрний ліфт учителя”, „Гудвіл” (Goodwill), „Rapid Foresight”), спецкурсу „Професійна кар’єра вчителя” та спецпрактикуму „Проектування кар’єрних маршрутів майбутніх учителів”.

Програма контекстного включення теоретичного матеріалу, використання тренінгових занять, завдань та вправ, що поступово збагачували уявлення студентів про професійну кар’єру вчителя, професію вчителя, образ учителя-професіонала, сприяли моделюванню ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, розвитку ціннісної сфери особистості студентів загалом. У змісті дисциплін *соціально-гуманітарного блоку* акцентовано увагу на таких поняттях, як життєві та професійні плани, життєва та професійна перспектива, людський капітал, ринок праці, конкурентоспроможність людини на ринку праці, самоменеджмент, успішність особистості, успіх, професійний стандарт, кар’єрний успіх, кар’єрна причетність, кар’єрна самоефективність та ін. (курси „Соціологія”, „Економіка”, „Філософія”). У межах блоку передбачено обговорення актуальних проблем (наприклад, „Категорія часу та професійні перспективи”,

„Успішні українці сьогодення”, „Професійний стандарт педагога: за і проти”, „Конкурентоспроможність людини на ринку праці” та ін.).

Зміст основних *психолого-педагогічних дисциплін* („Вступ до фаху”, „Педагогіка”, „Основи педагогічної майстерності”) доповнено й збагачено інформацією про поняття „професійна кар’єра вчителя”, „учитель-професіонал”, „професійна самореалізація”, „уявлення про професійне майбутнє”, „посади педагогічних працівників”, „ролі вчителя”, „кар’єрна причетність”, „кар’єрна стійкість”, „кар’єрна самоефективність” „кар’єрний інсайт учителя” та ін. У межах вивчення дисциплін психолого-педагогічного блоку не тільки розширюються уявлення про педагогічну професію, професійне майбутнє вчителя, а й створюються умови для самопізнання, самодіагностування майбутніми вчителями власних особистісних якостей, що мають принципове значення для успішної професійно-педагогічної діяльності.

З метою розвитку в студентів професійних та особистісних якостей, необхідних для здійснення успішної кар’єри, використано технологію професійних проб як професійного випробування, що моделює елементи конкретного виду професійної діяльності, сприяє творчому, особистісно зорієнтованому процесу оволодіння професією (С. Фукуяма). Професійні проби в процесі вивчення дисциплін психолого-педагогічного блоку представлено в єдності технологічного, ситуативного та функціонального аспектів.

Використання технології створення „Портфоліо професійних досягнень” сприяло оволодінню навичками самопізнання та самооцінки в конкурентному професійному середовищі.

Становленню діяльнісного компонента уявлень про професійну кар’єру студентів сприяли: технології „роботи з майбутнім” – форсайт-технології (зокрема „Гойдалка часу”), гудвіл-технології, технологія кар’єрного ліфту та технологія самоіміджування й самопрезентації Self-branding; проектні технології (моделювання та захист творчих проектів „Модель успішного вчителя”, „Специфіка кар’єрного росту вчителя на сучасному етапі”, „Заглянь у майбутнє – завтра на роботу”, „Що я можу запропонувати роботодавцеві”); технології мотивування („Мотиватор кар’єриста”, „Мотиватор великої людини (філософа, соціолога, психолога)”, „Мотиватор успішного українця”; „Мотиватор фандрайзингу професійної кар’єри вчителя” та ін.).

Формуванню рефлексивно-оцінного компонента уявлень про професійну кар’єру сприяє залучення студентів у діяльність з прогнозування, планування й побудови професійної кар’єри, створення кар’єрного маршруту, програми self-branding. Ситуація рефлексії реалізовувалася через різні форми індивідуальної й колективної рефлексії: написання синквейну, використання прийому „Асоціація”, аналіз заняття з рольових позицій „Аналітик”, „Оптиміст”, „Критик”, „Новатор” та ін. На заняттях створювалися різноманітні

ситуації діалогової взаємодії, використовувалися творчі завдання („Формула кар’єрного успіху”, „Намалюй свій професійний образ” та ін.).

Реалізація визначених педагогічних умов відбувалася в процесі впровадження розробленої на засадах системного, компетентнісного, діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходів моделі формування уявлень про професійну кар’єру в студентів педагогічного коледжу. Розроблена модель включає відповідні блоки (цільовий, змістовний, технологічний і діагностичний), передбачає поетапну реалізацію розроблених педагогічних умов, форми й методи організації процесу професійної освіти, очікуваний результат.

У процесі дослідно-експериментальної роботи за допомогою комплексу вимірювальних процедур відстежено рівень сформованості уявлень про професійну кар’єру в студентів педагогічного коледжу (Таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості уявлень про професійну кар’єру студентів педагогічного коледжу (%)

Рівні	Констатувальний етап експерименту		Формувальний етап експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Низький	41,3	42,5	41,0	11,3
Середній	39,8	39,4	38,7	40,5
Високий	19,0	18,1	19,8	48,2

В ЕГ кількість студентів з високим рівнем сформованості уявлень про професійну кар’єру збільшилася на 30,1%, частка студентів з низьким рівнем зменшилася з 41,3% до 11,3%. У КГ кількість студентів, що виявили низький рівень, зменшилася не суттєво. Використання критерію критерію Фішера дозволило встановити статистичну значущість результатів експериментальної роботи.

Результати дослідження дозволили дійти таких **висновків**:

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне розв’язання наукової проблеми формування уявлень про професійну кар’єру студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, які забезпечують ефективність досліджуваного процесу.

1. Аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що визначення теоретико-методологічних засад процесу формування уявлень про професійну кар’єру студентів вимагає врахування генези уявлень про сутність кар’єри, професійної кар’єри, уявлень про професійну кар’єру особистості в контексті трансформації суспільства, особливостей професійної кар’єри фахівців у сучасних умовах

розвитку ринку праці, утвердження освіти як важливого каналу професійної кар'єри, сучасних підходів до формування уявлень про професійну кар'єру студентів у вищих навчальних закладах.

2. Міждисциплінарний контекст аналізу понять „кар'єра”, „професійна кар'єра”, „уявлення про професійну кар'єру”, урахування психолого-педагогічних детермінант професійної кар'єри педагогів зумовив визначення уявлень студентів педагогічного коледжу про професійну кар'єру як складне системне когнітивно-ціннісне, особистісне утворення, що відбиває особистісну модель руху в професії та включає: сукупність уявлень про професію та майбутню професійну діяльність, інтегровану в деякий цілісний образ, який відображає її сутність та внутрішній зміст.

Поліфункціональний характер уявлень про професійну кар'єру студентів (інформаційна, мотиваційна, соціальна, ціннісно-орієнтаційна, адаптаційна, прогностична та ін.) дозволив виокремити такі компоненти, як: аксіологічний, гносеологічний, діяльнісний, рефлексивний. Серед особистісних якостей студентів – майбутніх учителів для реалізації в професійному майбутньому та побудови професійної кар'єри особливого значення набувають такі, як: активність, цілеспрямованість, адаптивність, прагнення до успіху, адекватна самооцінка, готовність іти на ризик, упевненість у собі, потреба в кар'єрному зростанні, „кар'єрна інтуїція”, „кар'єрна стійкість”, „кар'єрна причетність та ін.

Доведено, що найважливішою передумовою успішності формування уявлень про професійну кар'єру в студентів є фахова підготовка в педагогічному коледжі, що характеризується взаємозв'язком та взаємозумовленістю освітніх подій, сфери ділових та міжособистісних контактів, предметно-просторового та інформаційного оточення.

3. У дисертаційній роботі розроблено критерії та показники сформованості уявлень про професійну кар'єру студентів педагогічного коледжу (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-оцінний) з відповідними показниками та рівнями – низький, середній, високий. Констатувальний етап експериментальної роботи засвідчив переважно низький і середній рівні уявлень про професійну кар'єру студентів педагогічного коледжу.

4. Доведено, що ефективність формування уявлень про професійну кар'єру студентів педагогічного коледжу зумовлена теоретичним обґрунтуванням та впровадженням таких педагогічних умов: контекстне включення в зміст фахових дисциплін інформаційно-проблемних і квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на поглиблення вмотивованості та особистісної спрямованості студентів до професійного розвитку, самовдосконалення та кар'єрно-професійного зростання; використання кар'єрстворювальних технологій, форм і методів навчання, необхідних для усвідомлення та прийняття студентами образу професії вчителя, позитивного образу Я-професіонал, образу професійного майбутнього; залучення студентів у діяльність із

самопроекування професійної кар'єри на основі співвіднесення внутрішніх умов (бажань, прагнень, ціннісних орієнтацій, цілей і планів, здібностей і можливостей) і зовнішніх чинників (вимог професії й ринку праці).

Теоретико-методологічними засадами наукового обґрунтування представлених умов визначено положення провідних методологічних підходів (діяльнісний, особистісно зорієнтований, синергетичний, аксіологічний, компетентнісний, ресурсний), концепції випереджальної освіти, контекстного навчання, сучасних інтерактивних технологій організації навчально-виховного процесу в коледжі, теорія і практика професійних проб, технологій роботи з образами майбутнього та ін.

5. Упровадження педагогічних умов здійснювалося поетапно (підготовчий, інформаційно-пізнавальний, розвивальний, підсумковий етапи) в процесі фахової підготовки педагогічного коледжу. Доведено доцільність використання інтерактивних технологій, активно-ігрового навчання та ігрового моделювання, кейс-технологій, тренінгу самопрезентації, технології професійних проб, кар'єростворювальних технологій, спецкурсу „Професійна кар'єра вчителя” та спецпрактикуму „Проектування кар'єрних маршрутів майбутніх учителів”. Результати експериментального дослідження засвідчили позитивну динаміку сформованості показників уявлень про професійну кар'єру студентів педагогічного коледжу.

Дисертаційна робота не претендує на остаточне розв'язання проблем формування уявлень про професійну кар'єру студентів педагогічного коледжу. Перспективними напрямками вбачаємо дослідження трансформації уявлень особистості про професійну кар'єру на етапі переходу в університет по закінченні коледжу; лонгітюдне дослідження реалізації кар'єрних задумів випускників коледжу на різних фазах життєвого шляху професіонала; пошук педагогічних технологій, що сприяють формуванню цієї інтегративної якості студентів; додатковий аналіз УППК відповідно до запитів і специфіки майбутнього кар'єрного середовища.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

1. **Котенєва Ю. М.** Уявлення студентів педагогічного коледжу про майбутню професійну роль як складову професійної кар'єри / Ю. М. Котенєва // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2010. – № 16(203). – С. 124 – 132.

2. **Котенєва Ю. М.** Критерії формування професійної ідентичності студентів педагогічного коледжу / Ю. М. Котенєва // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. – Вип. 4. – Ч. 1. – С. 162 – 169.

3. **Котенєва Ю. М.** Професійна кар'єра майбутнього вчителя як міждисциплінарний феномен / Ю. М. Котенєва // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2011. – № 5(216). – С. 62 – 70.

4. **Котенєва Ю. М.** Чинники впливу на формування уявлень майбутніх учителів про професійну кар'єру / Ю. М. Котенєва // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2011. – № 13(224). – С. 109 – 116.

5. **Котенєва Ю. М.** Методологічний аналіз проблеми формування образу „Я – майбутній учитель” у студентів педагогічного коледжу як складової їх професійної кар'єри / Ю. М. Котенєва // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2011. – № 20(231). – С. 161 – 168.

6. **Котенєва Ю. М.** Професійна роль майбутнього вчителя як складова його кар'єри / Ю. М. Котенєва // Гуманіт. вісн. ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” : зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 22. – С. 71 – 76.

7. **Котенєва Ю. М.** Особливості реальної практики формування уявлень про професійну кар'єру в студентів педагогічного коледжу / Ю. М. Котенєва // Гуманіт. вісн. ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” : зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 26. – С.143 – 148.

8. **Котенєва Ю. М.** Професіоналізм майбутнього вчителя як складова його професійної кар'єри / Ю. М. Котенєва // Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 2014. – № 21. – С. 80 – 85.

9. **Котенєва Ю. М.** Про складові професійної кар'єри студентів педагогічного коледжу / Ю. М. Котенєва // Наук. вісн. Ужгор. нац. ун-ту : Сер. „Педагогіка. Соціальна робота”. – 2015. – № 37. – С. 83 – 86.

10. **Котенєва Ю. М.** Про актуальність формування професійної кар'єри майбутнього вчителя / Ю. М. Котенєва // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки : за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. „Ціннісні пріоритети освіти XXI століття: європейський вектор розвитку вищої школи”. – 2009. – № 23(186). – С. 46 – 52.

11. **Котенєва Ю. М.** Роль планування професійної кар'єри в процесі фахового і особистісного самовизначення / Ю. М. Котенєва // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : матеріали Всеукр. наук. конф. (Дніпропетровськ, 17 груд. 2011 р.). – Ч. 2. – Д. : Д.Тов.Інновації, 2011. – С. 181 – 187.

12. **Котенєва Ю. М.** Методологія дослідження проблеми формування професійної кар'єри майбутнього вчителя / Ю. М. Котенєва // Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Умань, 26 – 27 квіт. 2012 р.). – Умань : ПП Жовтий О. О, 2012. – Ч. 2. – С. 110 – 113.

13. **Котенева Ю. Н.** Составляющие представлений о профессиональной карьере студентов педагогического колледжа / Ю. Н. Котенева // Инновационная деятельность в образовании : материалы VII Междунар. науч.-практ. конф. – Ч. I / под общ. ред. Г. П. Новиковой. – Ярославль – М. : Изд-во „Канцлер”, 2013. – С. 442 – 447.

14. **Котенева Ю. Н.** Профессиональная карьера будущего учителя: концептуальный анализ понятия / Ю. Н. Котенева // Ежегодник. Образование в России: история, опыт, проблемы, перспективы (с международным участием) : сб. науч. ст. – Вып. 5. – Армавир : РИО АГПА, 2012. – С. 42 – 49.

15. **Котенева Ю. Н.** Моделирование процесса формирования представлений о профессиональной карьере у студентов педагогического колледжа в процессе профессиональной подготовки / Ю. Н. Котенева // Современная наука: Актуальные проблемы теории и практики. Сер.: Гуманитарные науки. – 2014. – № 11 – 12. – С. 34 – 40.

16. **Котенева Ю. Н.** Профессиональная карьера будущего учителя в аспекте профессионального развития личности / Ю. Н. Котенева // Ежегодник. Образование в России: история, опыт, проблемы, перспективы : науч. журн. Армавир. гос. пед. акад. – 2015. – № 1(2). – С. 98 – 102.

Котенєва Ю. М. Формування уявлень про професійну кар'єру у студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Старобільськ, 2016.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню проблеми формування уявлень про професійну кар'єру студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки. З'ясовано ступінь дослідженості проблеми в міждисциплінарному контексті з урахуванням сутнісних ознак понять „кар'єра”, „професійна кар'єра”, „уявлення про професійну кар'єру”, схарактеризовано спрямованість фахової підготовки студентів у педагогічному коледжі на формування в них уявлень про професійну кар'єру. Визначено сутність та особливості уявлень про професійну кар'єру студентів, можливості фахової підготовки в педагогічному коледжі, критерії та показники рівня сформованості уявлень про професійну кар'єру студентів. Теоретично обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови формування уявлень про професійну кар'єру студентів педагогічного коледжу в процесі фахової підготовки.

Ключові слова: кар'єра, професійна кар'єра, уявлення про професійну кар'єру, уявлення про професійну кар'єру студента, фахова підготовка студентів у педагогічному коледжі.

Котенева Ю. Н. Формирование представлений о профессиональной карьере у студентов педагогического колледжа в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Государственное учреждение „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Старобельск, 2016.

Диссертационная работа посвящена исследованию проблемы формирования представлений о профессиональной карьере студентов педагогического колледжа в процессе профессиональной подготовки.

Анализ понятий „профессиональная карьера”, „представления о профессиональной карьере, учет социокультурных и психологических детерминант профессиональной карьеры учителя обусловил определение представлений о профессиональной карьере студентов педагогического колледжа как сложного системного ценностно-смыслового конструкта личности, личностную модель движения в профессии, интегрированную в целостный образ, который отражает ее сущность и внутренний смысл. Полифункциональный характер исследуемого феномена (информационная, мотивационная, социальная, ценностно-ориентационная, адаптационная, прогностическая функции) позволил выделить такие компоненты представлений о профессиональной карьере студентов педагогического колледжа: аксиологический, гносеологический, деятельностный, рефлексивный и совокупность профессиональных и личностных качеств. Разработаны критерии и показатели сформированности представлений о профессиональной карьере студентов (мотивационно-ценностный, когнитивный, деятельностный, рефлексивно-оценочный) с соответствующими показателями и уровнями – низкий, средний, высокий.

Процесс профессиональной подготовки в педагогическом колледже рассматривается как педагогический феномен с пространственно-временным континуумом, характеризующийся взаимосвязью и взаимообусловленностью образовательных событий, сферы деловых и межличностных контактов, предметно-пространственного и информационного окружения.

Теоретически обоснованы, содержательно разработаны и экспериментально проверены педагогические условия формирования представлений о профессиональной карьере студентов педагогического колледжа в процессе профессиональной подготовки: контекстное включение в содержание профессиональных дисциплин информационно-проблемных и квазипрофессиональных ситуаций, направленных на углубление мотивированности и личностной направленности студентов к профессиональному развитию, самосовершенствованию и карьерно-профессиональному росту как активных субъектов профессиональной подготовки; использование карьерообразующих технологий, форм и методов обучения, необходимых для осознания та принятия

студентами образа профессии учителя, положительного образа Я-профессионал, образа профессионального будущего; привлечение студентов к деятельности по самопроектированию профессиональной карьеры на основе соотнесения внутренних условий (желаний, стремлений, ценностных ориентаций, целей и планов, способностей и возможностей) и внешних факторов (требований профессии и рынка работы).

В процессе поэтапной реализации задач эксперимента (подготовительный, информационный, развивающий, итоговый этапы) доказана целесообразность использования интерактивных технологий, активно-игрового обучения, игрового моделирования, кейс-метода, тренинга самопрезентации, технологии профессиональных проб, карьерообразующих технологий, спецкурса „Профессиональная карьера учителя” и спецпрактикума „Проектирование карьерных маршрутов будущих учителей”, эффективность стимулирования социальной активности студентов в разных формах аудиторной деятельности.

Ключевые слова: карьера, профессиональная карьера, представления о профессиональной карьере, профессиональная подготовка студента в педагогическом колледже, представления о профессиональной карьере студентов педагогического колледжа.

Koteneva J. M. Formation of representations about professional career at students of pedagogical college in the course of vocational training. – As the manuscript.

Thesis for receiving the Candidate of Pedagogical Sciences Degree in major 13.00.04 – Theory and methodology of professional education. – State Institution „Luhansk Taras Shevchenko National University”. – Starobilsk, 2016.

Dissertational work is devoted to research of a problem of formation of representations about professional career of students of pedagogical college in the course of vocational training. Degree of an investigated problem in interdisciplinary context taking into account intrinsic signs of concepts of „open-cast mine” is found out, „professional career”, „representation about professional career”, is characterised an orientation of vocational training of students in pedagogical college on formation at them representations about professional career. The essence and features of representations about professional career of students, vocational training possibilities in pedagogical college, criterion and level indicators formation representations about professional career of students is defined.

It is theoretically proved, substantially developed and checked experimentally up pedagogical conditions of formation of representations about professional career of students of pedagogical college in the course of vocational training.

Keywords: career, professional career, representation about professional career, representation about professional career of the student, vocational training of students in pedagogical college.